

Muistikuvia ensimmäiseltä vuodeltani Ruotsissa 1968–1969

Kun elämän todellisuus näyttäytyi

Miksi Tukholma?

Olin suorittanut kaksi ylioppilastutkintoa, ensin Colonial Highschoolissa, Floridassa ja sitten Kokkolan yhteislyseossa. Tämän jälkeen oli kouluväsämykseni ylipääsemätön. Tunsin kuitenkin tarvetta hankkia jokin lyhyt ammattiin johtava koulutus Pohjoismaista. En voinut palata Yhdysvaltoihin koska olin allekirjoittanut stipendiorganisaation kanssa sopimuksen, että olisin vähintään kaksi vuotta kotimaassa Amerikan-opiskeluvuoteni jälkeen.

Pian löysin yksityisen sihteerikoulun, Bar-Lock-instituutin Tukholmassa, jolla oli vuoden koulutusohjelma johdon sihteeille. Sain periä oppikirjat Britalta, entiseltä luokkatoverilta ja ystävältä, joka silloin oli päättänyt vuotensa arvovaltaisessa koulussa.

Odotukset

Tunsin olevani onnekas, kun sain tiedon, että minut oli hyväksytty. Saisin vapauden löytää oman, onnellisen elämän. Tuntui hohdokkaalta saada asua Tukholmassa. Suurkaupunki houkutteli suljetun koululaiselämän jälkeen. Ajatella, saisin työskennellä johdon sihteerinä vuoden opiskelun jälkeen – halutussa ammatissa, jossa oli työllistymistakuu.

Parhaimmat luokkatoverini olivat valmistuneet ylioppilaiksi vuotta aikaisemmin ja olivat nyt hajaantuneet Suomessa eri yliopistoihin. Olin ikävöinyt heitä kovasti, mutta nyt minulla olisi mahdollisuus löytää uusia hyviä ystäviä Bar-Lockista.

Sopeutuminen kouluun oli helppoa

Koulu sijaitsi pienellä viehättävällä Birger Jarlinkadusta lähtevällä ylämäellä Grev Turegatanilla, Östermalmin kaupunginosassa. Leipomosta, joka sijaitsi koulutilojen alla, tuoksui aina kotoisasti vasta paistetuilta pullilta – mikä välituntihoukutus.

Opinnot sujuivat hyvin. Kielet olivat minulle helppoja USA:n vuoden jälkeen, erityisesti englanti, samoin konekirjoitus. Saatoin keskittyä saksankieliseen kirjeenvaihtoon, pikakirjoitukseen ja kirjanpitoon.

Koulun opettajat olivat erittäin päteviä ja inspiroivia, m.m. eduskunnan pikakirjoittaja Göte Schenning. Luokkatoverit olivat kunnianhimoisia tukholmalaisneitejä, mutta heidän joukostaan en löytänyt yhtään läheistä ystävää. Kaikki olivat hyvin meikattuja ja tunsin olevani maalainen kaupunkilaisten joukossa. Koulutukseen sisältyi ehostuskurssi Shantungilla, joten opin senkin taidon.

Riikinruotsi ei ollut minulle ongelma oltuani monena kesänä Uumajassa ja Rickleåssa Erik-enon ja Selmia-tädin ja heidän lastensa perheiden luona. Tukholmalainen puhetapa tarttui aika helposti.

Vaikeudet

Vapaudella on oma hintansa. Alkuaikoina minulle olivat koti-ikävä ja yksinäisyys pahinta. Koti-ikävä vaikuttaa olevan jäännös lapsen ja äidin siteestä. Side heikkenee kolmen elinvuoden jälkeen, mutta joillekin aikuisille se jää pysyväksi. Tunne on hyvin voimakas. Ymmärrän niitä, jotka muuttavat takaisin kotimaahansa vaikean koti-ikävän takia. Värtänin satamasta lähtevien suomenlaivojen katsominen oli vaikeaa, kun koti-ikävä ja yksinäisyys kalvoi.

Heti Tukholmaan muuttoni jälkeen sain suruviestin, joka teki tilanteen vielä vaikeammaksi. Rakas enoni Roy oli kuollut äkillisesti. Ennen muuttoani meillä oli ollut luottamuksellinen keskustelu. Hän oli hassutellut, että yrittäisin Tukholmassa pyydystää Ruotsin prinssin – hänhän oli vielä vapaa.

Soittaminen kotiin Kokkolaan oli tuolloin vaikeaa. Minun piti mennä lennättimeen ja puhelut olivat kalliita. Tilanne oli sekä hyvä että huono. Koti-ikävä vahvistuu läheisestä yhteydenpidosta, joten yritin olla soittamatta liian usein.

En ollut oikeutettu opintorahaan tai opintolainaan, joten vanhempani autoivat ottamalla korkeakorkoisen pankkilainan, jotta voisin matkustaa. Sain joka kuukausi määrätyn summan rahaa, jonka tuli riittää vuokraan, ruokaan ja muuhun tarpeelliseen. Ostin käytetyn polkupyörän, jolla saatoin kulkea kouluun, että minun ei tarvinnut ostaa lippuja maanalaiseen. Vähät rahat piti käyttää tarkasti.

Tukholmassa oli suuri asuntopula. Asuntoa tarvitseville koulu oli järjestänyt alivuokralaisasuntoja iäkkäiden naisten luona. Pään päällä oli katto, mutta keittiön ja kylpyhuoneen käyttö oli rajoitettua. Poikien kutsuminen huoneeseen oli ankarasti kielletty!

Syy siihen, että tunsin itseni erityisen hylätyksi ja yksinäiseksi oli se, että olin elänyt turvallisen perheen piirissä, sekä Suomessa että USA:ssa. Sitä paitsi olin tottunut saamaan paljon huomiota erityisesti koulussani Orlandossa koska olin Colonial Highin ensimmäinen vaihto-oppilas. Sain pitää paljon puheita ja edustaa sekä Suomea että stipendiorganisaatiota julkisissa yhteyksissä.

Yhteyksien ja mielekkyyden etsimistä

Nyt on aika katkaista negatiivisuus. Vaikeudet on luotu voitettaviksi. Ylpeyttä ja sisua olla antamatta periksi löytyy.

Äitini isoserkku Astrid oli asunut kauan Uppsalassa ja olimme tavanneet silloin tällöin. Astrid ja Olle autoivat minua saamaan turvallisuuden tunteen takaisin. Matkustin viikonloppuisin Uppsalaan perheen pikkutyttöjen lapsenvahdiksi. Se antoi kodin tunteen, jota kaipasinkin. Otin yhteyttä vanhoihin luokkatovereihini, joiden tiesin silloin asuvan Tukholmassa ja aloin rakentaa uutta verkostoa. Oli mukavaa saada välillä puhua suomea ja tuntea näin yhteenkuuluvuutta.

Otin yhteyttä suomalaiseen jousiammuntaseuraan Upplands Väsbyssä. Pojat olivat avuliaita ja hakivat minut Tukholmasta. Mutta matka oli liian pitkä harjoitteluun. En halunnut olla muista riippuvainen ja luovuin siitä.

Halusin saada yhteyksiä seurakuntaan koska olin osallistunut hyvin ahkerasti nuorisotyöhön sekä Suomessa että USA:ssa. Vierailtuani sunnuntain jumalanpalveluksessa Gustaf Adolfin kirkossa totesin, että sen aika oli ohi. Istuin viimeisellä penkkirivillä eikä kukaan jumalanpalvelukseen osallistuvista henkilöistä vaivautunut edes tervehtimään.

Koulusta sain arkirutiinit, mutta joskus viikonloput saattoivat olla ongelmallisia, jos ei tarvinnut lukea. Käytin paljon aikaa kauniiseen Tukholmaan tutustumiseen. Kävelystä sain mielenrauhaa. Opin tuntemaan kaikki kadut kävelymatkan päässä. Aina ei ollut turvallista kulkea yksin. Jouduin hyökkäysryityksen ja itsensäpaljastajan kohteeksi. Tuohon aikaan olin täysin peloton eikä mitään vakavaa tapahtunut.

Minun täytyi tehdä valinta: joko jäädä, jatkaa etsintääni ja voittaa vaikeudet tai palata kotikaupungin turvaan, jossa myös suurilla yrityksillä oli sihteerinpaikkoja. Minä en viihtyisi missään sellaisessa työpaikassa koska olin tottunut vapauteen.

Hienoa elämää

Tukholmassa oli hienoa elämää. Sihteerikoulun oppilaat saivat olla seuralaisina, kun Englannin laivasto tuli kaupunkiin. Tukholman kaupungintalon siniseen saliin oli katettu juhlaillallinen ja musiikista vastasi suuri orkesteri. Se, että sain tanssia valssia iltapuvussa suuressa salissa, jossa Nobel-illalliset järjestetään, univormuun pukeutuneen meriupseerin kanssa, oli muistorikas tapahtuma.

Minulla oli myös yhteyksiä vaihto-oppilasorganisaatio AFS:n (American Field Service) ja sain stipendiaattien ohjaajan roolissa olla mukana oppilasvierailuilla kaupungintalolla, jonka tunsin hyvin. Kunniavieraana oli Olof Palme, joka oli mukana AFS:n toiminnassa. Sain olla hänen pöytädaaminsa ja opettaa hänelle joitain suomen kielen sanoja. Tämä tapahtui ennen kuin hänestä tuli pääministeri.

Tukholman ooppera oli mielipaikkani kulttuurin saralla. Oppilaat saivat koulun kautta halpoja lippuja. Birgit Nilsson Turandotissa ja Rolf Björling eri rooleissa olivat unohtumattomia elämyksiä.

Stureplanin diskoteekissa oli pakko käydä. Se tapahtui vain kerran – En tuntenut itseäni oikein kotoisaksi Tukholman sosieteetin keskellä. Sen sijaan kävin lähellä sijaitsevan Kampuksen opiskelijadiskossa.

Vuoden kuluttua

Olin saanut työtarjoituksen teknisen sihteerin paikasta Fiatin kehitysyhtiöstä kuukautta ennen koulun päättymistä ja aloitin työt niin nopeasti kuin oli mahdollista. Saatoin maksaa takaisin pankkilainan. Mitä 21-vuotias ostaa ensimmäisellä palkallaan – ylellisen käsilaukun! Koti-ikävä oli hiipunut. Vakituinen työ Tukholmassa oli tae sille, että aikuisuus oli alkanut. Taloudellista riippumattomuutta arvostin osana vapautta, johon olin pyrkinyt.

Valitettavasti asuntopula ei ollut helpottanut. Minun piti jatkaa asumista alivuokralaisena, jolla oli rajattu mahdollisuus omaan ruuanlaittoon. Olin tehnyt valintani ja saanut osan vapaudesta, mutta maksanut siitä korkean hinnan. Vapaudella on kuitenkin määrätty rajat. Rajattomana vapaus voi olla hyvin rajallista. Mitään onnellista, vakaata suhdetta, jonka varaan rakentaa tulevaisuutta ei ollut löytynyt. Olin kuitenkin saanut uusia ystäviä. Mitään yleistä, suurempaa onnea en tuntenut, mutta päätös siitä, että jään Tukholmaan ja etsin tietäni eteenpäin, oli vahva.

Identiteetti

Ihmisen identiteetti muotoutuu eri elämänvaiheissa. Astridin ja Ollen seurassa oli minun suomenruotsalainen identiteettini hyvin vahva. Suomalaisten ystävieni seurassa nousi suomalainen identiteettini esille. Myös edustaessani Suomea USA:ssa oli suomalainen identiteettini vahva. Minun identiteettini tulee aina olemaan kahtia jakautunut ja sillä on vaikutteita vuodesta USA:ssa. Myös arvot muotoutuvat teini-iässä. Kun muuttaa vieraaseen maahan voi hetken aikaa tuntua siltä, että oma identiteetti häviää kokonaan. Kuka oikeastaan olen? Se palaa ja muuttaa muotoaan.

Identiteetti muotoutuu muiden kanssa. Siihen kuuluvat myös olemassaolon kysymykset – miten löytää tarkoitusta elämälleen. Siksi on tärkeää välttää eristäytymistä, kun asettuu uuteen paikkaan.

*Eivor Ojutkangas myöh. Lilja.
Ylioppilasjuhla Kokkolassa toukokuussa 1968 ja syksyllä Tukholmaan*

Revsudden lokakuussa 2021

Eivor Lilja